

Memorandwm ar Gynigion y Gyllideb Ddrafft
ar gyfer Materion Gwledig ar gyfer 2024-25

Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig – 18 Ionawr 2024

1.0 Diben

1.1 Mae'r papur hwn yn darparu gwybodaeth i Bwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig ar y cynigion ar gyfer Prif Grŵp Gwariant (MEG) Materion Gwledig a amlinellir yng Nghyllideb Ddrafft 2024-25, a gyhoeddwyd ar 19 Rhagfyr. Mae'n rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am feysydd sydd o ddiddordeb penodol i'r Pwyllgor hefyd. Mae'r crynodeb o strwythur y gyllideb i'w weld yn Atodiad A o'r papur tystiolaeth.

2. Crynodeb o Newidiadau i'r Gyllideb

1.2 Mae'r tabl isod yn rhoi trosolwg o'r cynlluniau sydd wedi'u crynhoi ar lefel uchel yn ôl maes busnes ar gyfer y MEG Materion Gwledig a gyhoeddwyd yng Nghyllideb Ddrafft 2024-25.

Mae cyfanswm y gyllideb adnoddau wedi'i grynhoi yn Nhabl 1 isod:

TABL 1: Trosolwg o'r Gyllideb Adnoddau							
	Cyllideb Derfynol Ailddatganedig 2023-24 £'000	Cyllideb Ddangosol 2024-25 £'000	Newid £'000	% Newid	Cyllideb Ddrafft Cynlluniau Newydd 2024-25 £'000	Newid £'000	% Newid
Refeniw							
Amaethyddiaeth, Bwyd a Physgodfeydd	354,215	376,215	22,000	6%	303,275	(72,940)	-19%
Diogelu a Gwella Iechyd a Lles Anifeiliaid	41,499	41,499	0	0%	41,499	0	0%
Monitro Materion Gwledig a'r Strategaeth Ymadael â'r UE	3,389	3,389	0	0%	2,639	(750)	-22%
Yr Amgylchedd, Rheoli Bywyd Gwyllt a Mannau Gwyrdd Cymunedol	1,586	1,586	0	0%	1,586	0	0%
Is-gyfanswm	400,689	422,689	22,000	5%	348,999	(73,690)	-17%
Heb fod yn arian parod							

Amaethyddiaeth, Bwyd a Physgodfeydd	10,817	10,817	0	0%	10,817	0	0%
Is-gyfanswm	10,817	10,817	0	0%	10,817	0	0%
CYFANSWM	411,506	433,506	22,000	5%	359,816	- 73,690	-17%

Adnoddau

Yn 2024-25, mae'r gyllideb Refeniw yn gostwng £51.7m yn erbyn Cyllideb Derfynol Ailddatganedig 23-24. Cynhaliwyd ymarfer ailflaenoriaethu ar draws Llywodraeth Cymru gyfan dan arweiniad y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol er mwyn targedu dyraniadau i ddiogelu gwasanaethau cyhoeddus rheng flaen, y Rhaglen Lywodraethu a helpu'r rhai sy'n cael eu heffeithio gan yr Argyfwng Costau Byw. Mae hyn yn cael ei wrthbwysu yn rhannol gan gynnydd yn y gyllideb gyfalaf o £23m i ail-alinio gweithgarwch ar draws y cynlluniau buddsoddi gwledig.

Cyfalaf

Nodir dyraniad y gyllideb gyfalaf o £60.0m, sef cynnydd o £22.8m ar gyfer 2024-25, yn Nhabl 2 fel a ganlyn:

Mae cyfanswm y gyllideb gyfalaf wedi'i grynhoi yn Nhabl 2 isod:

TABL 2: Trosolwg o'r Gyllideb Cyfalaf							
	Cyllideb Derfynol Ailddatganedig 2023-24 £'000	Cyllideb Ddangosol 2024-25 £'000	Newid £'000	% Newid	Cyllideb Ddrafft Cynlluniau Newydd 2024-25 £'000	Newid £'000	% Newid
Cyfalaf Cyffredinol							
Amaethyddiaeth, Bwyd a Physgodfeydd	37,200	37,000	(200)	-1%	60,000	23,000	62%
CYFANSWM	37,200	37,000	(200)	-1%	60,000	23,000	62%

1.3 Darperir dadansoddiad o'r MEG Materion Gwledig yn ôl maes gwariant, cam gweithredu a BEL ar gyfer 2024-25 a blynyddoedd yn y dyfodol yn Atodiad A. Darparwyd esboniad naratif tryloyw i egluro cynnydd a gostyngiadau, lle nad ydynt wedi'u cynnwys yn y papur tystiolaeth. Dim ond y cyllidebau sydd wedi'u craffu fel rhan o'r pwyllgor hwn sy'n cael sylw ynddo.

2.0 Monitro cyllidebau

2.1 Mae pob cyllideb yn parhau i gael ei monitro a'i herio bob mis yn ystod 2023-24, er mwyn ystyried y rhagolygon diweddaraf a symudiadau'r gyllideb yn ôl yr angen. Rydw i'n derbyn diweddariadau ariannol rheolaidd ar y

rhangolygon ar gyfer y MEG er mwyn sicrhau bod cyllidebau'n parhau ar y trywydd iawn i gyflawni fy mlaenoriaethau. Rydym yn monitro'r sefyllfa'n ofalus iawn er mwyn sicrhau bod cyllid yn cael ei fuddsoddi lle mae ei angen fwyaf gan gefnogi ein blaenoriaethau ar yr un pryd.

3.0 Sylfaen dystiolaeth ar gyfer penderfyniadau cyllidebol.

- 3.1 Mae Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2023 wedi sefydlu'r fframwaith Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM) i fod yn sail i bob math o gymorth amaethyddol yn y dyfodol (ac eithrio Cynllun y Taliad Sylfaenol drwy gydol y Cyfnod Pontio 2025-2029). Mae'r fframwaith SLM yn cynnwys pedwar amcan SLM: 1) Cefnogi cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy, 2) lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd, 3) cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision maent yn eu darparu, a 4) gwarchod a gwella adnoddau cefn gwlad a diwylliannol a hyrwyddo mynediad y cyhoedd iddynt a'u hymgysylltiad â hwy, a chynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso eu defnydd. Nid yw'r pedwar amcan hyn yn hierarchaidd a rhaid eu hystyried gyda'i gilydd.
- 3.2 Mae'r Ddyletswydd SLM sydd wedi'i chynnwys yn y Ddeddf yn gosod rheidrwydd ar Weinidogion Cymru i ystyried sut mae cymorth yn y dyfodol yn 'cyfrannu orau' at gyflawni'r amcanion SLM.
- 3.3 Wrth fabwysiadu Rheoli Tir yn Gynaliadwy fel y fframwaith, bydd cymorth a rheoleiddio amaethyddol yng Nghymru yn y dyfodol yn gyson â rhwymedigaethau Llywodraeth Cymru o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, gan helpu i gyfrannu at y nodau llesiant o dan adran 4 o'r Ddeddf honno, a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016
- 3.4 Mae'r Ddeddf bellach yn ein galluogi i gyflwyno mecanweithiau cymorth newydd megis y Cynllun Ffermio Cynaliadwy (SFS) a fydd yn cael ei lansio yn 2025.
- 3.5 Rydym wedi ymrwmo i ddarparu dull strategol o ymdrin â Physgodfeydd, gan gydweithio â rhanddeiliaid. Bydd ffocws clir ar ddarparu pysgodfeydd cynaliadwy, sy'n cael eu rheoli mewn ffordd addasol, ac mae gennym gyllideb wedi'i dyrannu ar gyfer hyn yn y flwyddyn ariannol. Rydw i'n bwriadu cydweithio â rhanddeiliaid i bennu'r blaenoriaethau ar gyfer cyflawni.
- 3.6 Un o'r galluogwyr allweddol fydd cael cynllun clir ar gyfer buddsoddi yn ein sector bwyd môr i ategu ein dull strategol. Yn hanfodol i'r buddsoddiad hwn fydd y cymorth a ddarparwn drwy gynllun i ddisodli'r cynllun EMFF drwy Gynllun Môr a Physgodfeydd Cymru. Bydd y cynllun hwn yn galluogi Gweinidogion Cymru i gefnogi twf cynaliadwy yr economi forol gan amddiffyn a gwella'r amgylchedd morol yr un pryd.

4.0 Effaith Costau Byw ar ddyraniadau a rhaglenni'r gyllideb

Paratowyd y Gyllideb Ddrafft hon yn unol â'n blaenoriaethau i:

- Ddiogelu gwasanaethau cyhoeddus rheng flaen craidd cyn belled ag y bo modd.
- Sicrhau'r budd mwyaf i aelwydydd sy'n cael eu taro galetaf.
- Blaenoriaethu swyddi, ble bynnag y bo modd.
- Gweithio mewn partneriaeth â chyrrff eraill y sector cyhoeddus i wynebu'r storm ariannol hon gyda'n gilydd.
- Ail-ffocysu cyllid i ffwrdd o feysydd heb eu datganoli, meysydd y dylai Llywodraeth y DU fod yn eu hariannu.

4.1 **Yn y cyd-destun hwn, mae cefnogi aelwydydd gyda'r pwysau costau byw yn parhau i fod yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru**

4.2 Rwy'n cydnabod yr effaith mae'r argyfwng costau byw yn ei chael yng Nghymru ac mae Llywodraeth Cymru wedi gweithio'n galed gyda chynigion ein cyllideb ddrafft ar gyfer 2024-25 i ddiogelu cymaint â phosibl y rhai mwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas rhag effeithiau'r argyfwng hwn. Mae hyn yn arbennig o wir am gymunedau gwledig sydd yn aml â chostau cymudo ac ynni uwch o gymharu â'r rhai sy'n byw mewn cymunedau trefol.

4.3 Rydw i wedi diogelu cyllideb Cynllun y Taliad Sylfaenol ar £238m ar gyfer 2024, yr un lefel â 2023, fel yr oeddem wedi bwriadu ei wneud. Wrth i'r newid i fywyd y tu allan i'r UE - a thu hwnt i Gynllun y Taliad Sylfaenol - barhau, rydym yn gofyn i'r sector amaeth fynd drwy newid sylweddol i gefnogi'r gwaith o gyflawni ein hamcanion rheoli tir yn gynaliadwy.

5.0 **Goblygiadau parhaol y pandemig**

Mae'r gadwyn fwyd gyfan yn parhau i gael trafferth llenwi swyddi gwag, o ofynion llafur tymhorol a oedd yn arfer cael eu llenwi â gweithwyr mudol, yn y diwydiant amaethyddiaeth a gweithgynhyrchu bwyd, i swyddi gwag parhaol ar bob lefel sgiliau ar draws y sectorau gweithgynhyrchu bwyd a lletygarwch. Mae gweithgynhyrchwyr bwyd wedi lleihau eu harlwy o gynhyrchion a lleihau wythnosau gwaith mewn ymateb i'r argyfwng llafur. Mae gan y DU broblem sylweddol am fod niferoedd mawr yn y grŵp oedran 50+ wedi gadael y gweithlu yn ystod Covid ac yn anfodlon dychwelyd.

6.0 **Effaith ar Amddifadedd a Thlodi**

6.1 Dros gyfnod yr adolygiad o wariant hwn (gan gynnwys 22-23, 23-24 a 24-25), rwy'n sicrhau bod cyllid sylweddol ar gael i gefnogi gwytnwch yr economi wledig a'n hamgylchedd naturiol ac rydw i eisoes wedi cyhoeddi gwerth £200m o gynlluniau gwledig. Mae'r cyllid hwn yn darparu cefnogaeth hanfodol i'n sectorau cynhyrchu sylfaenol a bwyd sydd wedi teimlo effeithiau Covid, ymadawiad y DU â'r Undeb Ewropeaidd a'r argyfwng costau byw, ac sy'n parhau i deimlo'r effeithiau hyn.

7.0 **Ymadael â'r Undeb Ewropeaidd**

- 7.1 Mae ymadawriad y DU â'r Undeb Ewropeaidd yn parhau i effeithio ar Gymru, gan arwain at feysydd gwaith hanfodol newydd i Lywodraeth Cymru. Roedd rhai i'w disgwyl, megis paratoi ein ffiniau, ond mae effaith newidiadau eraill i'w phennu o hyd. Er enghraifft, mae dull Llywodraeth y DU o ddiwygio deddfwriaeth o dan Ddeddf Cyfraith yr UE a Ddargedwir (Dirymu a Diwygio) 2023 yn debygol o ofyn am ymdrech sylweddol ar draws y portffolio. Mae angen i ni barhau i addasu i'r cyd-destun esblygol hwn ac ymateb i ffordd hollol newydd o weithio i Gymru, o ran ein rôl yn y DU a'n hymwneud â'r UE a chenedloedd masnachu eraill. Mae hyn yn gofyn cynnal llinellau cyfathrebu rhynglywodraethol effeithiol. Er enghraifft, mae'r Gweinidog Newid Hinsawdd a minnau yn rhan o grŵp Rhyngweinidogol ffurfiol gyda Llywodraeth y DU (Defra), Llywodraeth yr Alban a Gweithrediaeth Gogledd Iwerddon, lle mae'n rhaid i ni gytuno ar sut rydym yn cydweithio i ddatblygu polisi lle mae pwerau wedi llifo'n ôl o'r UE.
- 7.2 Cefnogir y gwaith hwn gan gyfres o fframweithiau cyffredin y mae pwyllgorau perthnasol yn craffu arnynt. Mae'r rhain yn gosod trefniadau ar gyfer sut rydym yn dod ynghyd ledled y DU mewn meysydd pwnc. Ar ben hynny, mae TCA yr UE yn dal i esblygu ac yn ei gwneud yn ofynnol i ni feddwl yn wahanol am sut rydym yn ymateb, yn yr un modd ag y mae angen i ni ddeall effaith amgylchedd masnachu sy'n esblygu, nid yn unig o ran TCA yr UE ond hefyd effaith cytundebau masnach rydd sy'n dod i'r amlwg gyda chenedloedd eraill.

8.0 Rhaglen Lywodraethu 2021-2026 / Cytundeb Cydweithio Llafur-Plaid: Esboniad o sut mae dyraniadau'r gyllideb yn eich portffolio yn cyd-fynd ag ymrwymadau a blaenoriaethau'r Rhaglen Lywodraethu a Chytundeb Cydweithio Llafur-Plaid.

Mae dyraniadau'r gyllideb ar gyfer y MEG Materion Gwledig yn sicrhau ei fod yn blaenoriaethu fy ymrwymadau yn y Rhaglen Lywodraethu, nid yn unig yn y portffolio Materion Gwledig ond ar draws y Llywodraeth. Er enghraifft, mae llawer o ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu sy'n benodol i'r Newid yn yr Hinsawdd yn cael eu cefnogi gan fuddsoddiad o'r MEG Materion Gwledig. Er enghraifft, mae'r cynllun Buddsoddi mewn Rheoli Maethynnau yn cefnogi buddsoddiadau sy'n gwella rheolaeth maethynnau ar y fferm, yn diogelu ac yn gwella ansawdd dŵr, pridd ac aer, yn gwella effeithlonrwydd adnoddau ar y fferm, perfformiad technegol a'r defnydd o dechnoleg i wella penderfyniadau rheoli.

Mae gan y Strategaeth Bwyd Cymunedol y potensial i sicrhau llawer o fuddion sy'n hyrwyddo nodau Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Er mai 'bwyd' yw'r ffactor cyffredin, gallai'r manteision cymdeithasol fod yn eang. Strategaeth Llywodraeth Cymru fydd galluogi ac annog rhanddeiliaid a phartneriaid i wneud cyfraniad llawn at wella'r ffocws ar faterion bwyd, a chynllunio a chyflawni ar draws cyrff cyhoeddus a byrddau gwasanaethau cyhoeddus lle mae bwyd yn berthnasol. Bydd y Strategaeth Bwyd Cymunedol yn fframwaith galluogi ar gyfer hyn, lle byddwn yn gofyn i'n partneriaid wneud cyfraniad llawn wrth weithio gyda ni ac eraill. Ni fydd y strategaeth yn gynllun cyflawni na gweithredu. Bydd Llywodraeth Cymru yn ceisio cynyddu effaith adnoddau presennol, sut y cânt eu defnyddio a pha ganlyniadau y gallant eu cynhyrchu, yn hytrach na darparu adnoddau

ariannol ychwanegol. Mae strwythurau i hyrwyddo bwyd cymunedol eisoes ar waith, gyda Llywodraeth Cymru wedi ysgogi Partneriaethau Bwyd Lleol drwy grant untro i'w sefydlu ledled Cymru.

8.1 Sut mae dyraniadau'r gyllideb Materion Gwledig yn mynd i'r afael ag ymrwymiad Llywodraeth Cymru i ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur ar draws pob maes polisi.

8.2 Mae'r Ddyletswydd SLM sydd wedi'i chynnwys yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ystyried sut mae cymorth yn y dyfodol yn 'cyfrannu orau' at gyflawni'r amcanion SLM, sy'n cynnwys lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd.

8.3 Mae'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy, sy'n cael ei gyflwyno drwy bwerau yn y Ddeddf, yn cael ei ddylunio yng nghyd-destun pob un o'r pedwar amcan SLM.

8.4 Mae'r Is-adran Diwygio Rheoli Tir yn gyfrifol am ddylunio'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy drwy gysylltu ar draws Newid yn yr Hinsawdd a Materion Gwledig i ddod â nifer o ymrwymadau polisi ynghyd.

8.5 Mae'r amcanion SLM yn cael eu rhannu ymhellach i 15 o ganlyniadau SLM, y cyfeirir atynt fel y 'Dibenion' yn y Ddeddf – megis gwella gwytnwch busnesau amaethyddol, gwella ansawdd yr aer ac atafaelu a storio carbon i'r graddau gorau posibl.

8.6 Bydd y Cynllun Ffermio Cynaliadwy yn cynnwys cyfres o gamau gweithredu a fydd yn cyflawni yn erbyn yr Amcanion SLM, gan gynnwys camau i liniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd.

8.7 Mae ein rhaglen newid yn cynnwys dylunio polisi sy'n seiliedig ar dystiolaeth, datblygu'r fframwaith deddfwriaethol sylfaenol a phob agwedd ar ymgysylltu â rhanddeiliaid a newidiadau busnes yn y diwydiant amaethyddol.

8.8 Mae'r cyllid sylweddol o dros £200m yn cefnogi ein ffermwyr, ein coedwigwyr, ein rheolwyr tir a'n busnesau bwyd i hyrwyddo'r gwaith o gynhyrchu bwyd yn gynaliadwy a chefnogi'r economi wledig ar y llwybr tuag at Gymru sero net a chadarnhaol o ran natur. Mae'r cyllid yn cynnwys ffocws ar goetiroedd a choedwigaeth, ar welliannau amgylcheddol i ffermydd, rheoli tir yn gynaliadwy, cynhyrchiant ac arallgyfeirio. Rydym yn targedu rheoli tir ar raddfa tirwedd a chadwyni cyflenwi bwyd a ffermio hefyd.

9.0 Gwariant ataliol

9.1 Mae'r cynigion cyllideb hyn yn adlewyrchu fy ymrwymiad parhaus i ddiogelu a blaenoriaethu buddsoddiad sy'n cefnogi mesurau ataliol hyd y bo modd. Mae gwerth am arian ac eglurder ynghylch sut rydym yn defnyddio ein hadnoddau yn effeithiol yn ganolog i gyflawni ein blaenoriaethau. Unwaith y bydd gwariant wedi'i gynllunio yn unol â blaenoriaethau, mae gennym

brosesau sydd wedi hen ennill eu plwyf er mwyn sicrhau bod adnoddau'n cael eu defnyddio'n effeithiol at y dibenion a fwriadwyd.

- 9.2 Mae'r cyllid sy'n cael ei ddyrannu i gynlluniau gwledig i gyd yn ataliol – gan dargedu gwelliannau amaeth-amgylcheddol drwy Gynllun Cynefin Cymru; gwella cynhyrchiant a hyfywedd busnesau drwy Gynllun y Taliad Sylfaenol a grantiau buddsoddi a dargedir, creu ac adfer coetir; a nifer o gynlluniau eraill sy'n cael eu cyflwyno. Mae'r Cynllun Sbarduno Busnesau Bwyd yn cynnig grantiau cyfalaf i gefnogi twf cynaliadwy gweithgynhyrchu bwyd a gwelliannau mewn cynhyrchiant, tra bod y Cynllun Arloesi Cynaliadwy yn cynnig ystod o gymorth ac arbenigedd seiliedig ar refeniw i ddatblygu arloesedd a safonau achredu yn y sector gweithgynhyrchu bwyd.
- 9.3 Mae rhaglenni CDG a rhaglenni cyllid cyfalaf newydd wedi'u cynllunio yn y fath fodd i hyrwyddo arferion cynaliadwy ac ysgogi gostyngiad mewn allyriadau carbon (ac felly'n gweithio i atal effaith y newid yn yr hinsawdd). Er enghraifft, mae'r cynllun Tyfu er mwyn yr Amgylchedd yn cefnogi tyfu a defnyddio cnydau, a all arwain at welliannau ym mherfformiad amgylcheddol busnes fferm. Amcanion y cynllun yw cefnogi ffermwyr i leihau allyriadau carbon a nwyon tŷ gwydr, addasu i'r newid yn yr hinsawdd ac adeiladu mwy o wytnwch mewn busnesau fferm, gwella ansawdd dŵr a lleihau perygl llifogydd a chyfrannu at wrthdroi dirywiad bioamrywiaeth frodorol Cymru.
- 9.4 Mae cynlluniau gwledig yn cael eu llywio gan strategaethau a pholisïau adrannol, sydd wedi ystyried y ffyrdd o weithio yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, gan gynnwys dulliau ataliol ac sy'n cyfrannu at amcanion Rheoli Tir yn Gynaliadwy a sefydlwyd gan Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2023.
- 9.5 Yn ystod 2023/24, rwyf wedi agor ffenestri Mynegi Diddordeb ar gyfer ystod o gynlluniau gwledig. Mae'r rhain yn cynnwys y cynllun Grantiau Bach – Gorchuddio lardiau, yr agorais ffenestr ar ei gyfer ym mis Tachwedd 2023. Nod y cynllun cyfalaf hwn yw cynorthwyo ffermwyr yng Nghymru i reoli maethynnau ar y fferm yn well drwy fuddsoddi yn y seilwaith sydd eisoes ar y fferm. Darperir cymorth i wahanu dŵr glaw a slyri oddi wrth ardaloedd megis ardaloedd bwydo a chrynhoi da byw, ardaloedd storio tail a storfeydd slyri/silwair. Yr amcanion yw cynyddu buddsoddiad ar y fferm, gwella perfformiad technegol, cynyddu effeithlonrwydd cynhyrchiant ar y fferm a chynyddu effeithlonrwydd adnoddau ar y fferm. Ym mis Ionawr 2024, byddaf yn lansio ffenestr 6 (o gyfanswm o 8) y cynllun Grantiau Bach – Yr Amgylchedd sy'n darparu uchafswm o £7,500 o gyllid y ffenestr ar gyfer Prosiectau Gwaith Cyfalaf. Mae rhestrau penodol o Waith Cyfalaf ar gael i gefnogi'r gwaith o gyflawni canlyniadau amgylcheddol buddiol o dan themâu carbon, dŵr a thirwedd a pheillwyr.

10.0 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

- 10.1 Mae fy mharatodau ar gyfer y gyllideb ddrafft yn dangos sut rydw i wedi ceisio adlewyrchu fframwaith Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a'r

amcanion Rheoli Tir yn Gynaliadwy yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru) wrth bennu ein blaenoriaethau gwario. Aethom ati i adolygu tueddiadau cyfredol a rhagamcaniadau y dyfodol a'u heffeithiau posibl yn y tymor byr, y tymor canolig a'r tymor hwy. Gwnaethpwyd hyn er mwyn sicrhau, hyd y bo modd, nad yw ymatebion tymor byr yn cael effeithiau niweidiol yn y tymor hwy.

- 10.2 Bydd angen i'r holl gyllid ar gyfer datblygu gwledig gyd-fynd â'r amcanion Rheoli Tir yn Gynaliadwy a'n blaenoriaethau ar gyfer rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy. Mae'r blaenoriaethau hyn wedi'u gosod o amgylch y ffyrdd y gall adnoddau naturiol gefnogi ein nodau llesiant a mynd i'r afael â'r risgiau i'r amgylchedd a'r buddion cymdeithasol ac economaidd y maent yn eu darparu.

11.0 Asesiadau Effaith

- 11.1 Ar ôl adolygu'r newidiadau allweddol uchod, bu nifer o raglenni allweddol yn destun Asesiadau Effaith Integredig yn cwmpasu cydraddoldeb, y Gymraeg a Hawliau Plant. Mae asesiadau effaith integredig yn rhan brif ffrwd o'r gwaith llunio polisi yn ogystal â phenderfyniadau cyllidebol.
- 11.2 Mae canlyniadau'r asesiadau effaith yn dangos nad oes unrhyw effeithiau anghymesur ar y grwpiau a nodwyd oherwydd y penderfyniadau cyllidebol hyn. Bydd asesiad pellach yn cael ei wneud cyn y Gyllideb Derfynol.

12.0 Asesiad cydraddoldeb, y Gymraeg a hawliau plant

- 12.1 Mae canlyniadau'r asesiadau effaith yn dangos nad oes unrhyw effeithiau anghymesur ar y grwpiau a nodwyd oherwydd y penderfyniadau cyllidebol hyn.
- 12.2 Cymru yw'r wlad gyntaf yn y DU, ac un o blith ychydig iawn o wledydd ledled y byd, i ymgorffori Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP) i gyfraith ddomestig gyda Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011.

Mae'r dyletswyddau yn y Mesur yn cael eu gweithredu mewn dau gam ac yn gosod dyletswyddau ar Weinidogion Cymru i roi ystyriaeth gytbwys i'r hawliau yn CCUHP a'i protocolau dewisol wrth lunio neu adolygu polisi a deddfwriaeth; a phan fyddant yn defnyddio eu holl bwerau neu ddyletswyddau cyfreithiol.

- 12.3 Ar draws fy mhortffolio, mae gofyn i bob aelod staff ystyried sut mae ei waith yn effeithio ar hawliau plant, ac mae'r broses hon wedi llywio'r Asesiad Effaith Integredig. Nid oes unrhyw effeithiau sylweddol ar hawliau plant wedi eu nodi wrth osod y gyllideb hon.

13.0 Cyd-destun Strategol – meysydd penodol o ddiddordeb.

- 13.1 Datblygu a gweithredu polisi amaethyddol gan gynnwys y Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig i Gymru.
- 13.2 Bydd dyraniad cyllideb o £500k yn ddigon yn 2024/25 i ariannu'r gwaith datblygu polisi parhaus ar gyfer y Cynllun Ffermio Cynaliadwy.
- 13.3 Dyrannwyd y gyllideb hon i ariannu pecynnau tystiolaeth parhaus i gefnogi gwaith datblygu polisi ac ariannu camau gweithredu paratoadol posibl wrth i ni symud yn agosach at 2025 a lansio'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy. Bydd y dyraniad cyllideb hwn hefyd yn ariannu'r dadansoddiad o'r ymgynghoriad ar y Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig a'r ymgysylltiad parhaus â rhanddeiliaid a'r gymuned ffermio i hwyluso'r newidiadau ymddygiadol sydd eu hangen i addasu arferion ffermio ar raddfa genedlaethol.
- 13.4 Mae Taliadau Gwledig Cymru wedi bod yn gwella ac yn datblygu ei blatfform TG ac ar-lein i baratoi ar gyfer y Cynllun Ffermio Cynaliadwy. Bydd dyraniad cyllideb o £6m Cyfalaf a £3.7m Refeniw yn caniatáu gwaith cynnal a chadw a datblygiadau parhaus i'r system i gyflwyno'r Cynllun ffermio Cynaliadwy ochr yn ochr â'r broses o ddiddymu'n raddol Gynllun y Taliad Sylfaenol o 2025 ymlaen.
- 13.5 Datblygu polisi pysgodfeydd, gan gynnwys darparu Cyd-ddatganiad Pysgodfeydd a Chynlluniau Rheoli Pysgodfeydd.
- 13.6 Datblygu Polisi Pysgodfeydd a Chynlluniau Rheoli Pysgodfeydd yn unol â'r amserlenni a nodir yn y Cyd-ddatganiad ar Bysgodfeydd y DU sy'n gysylltiedig â Deddf Pysgodfeydd y DU 2020.
- 13.7 **Dileu TB buchol.**
- 13.8 Mae'r Rhaglen i Ddileu TB yn nodi gweledigaeth hirdymor Llywodraeth Cymru ar gyfer dileu TB buchol yng Nghymru. Mae'r rhaglen yn seiliedig ar y pedair prif egwyddor ar gyfer rheoli clefydau heintus: Ei gadw draw, Ei ganfod yn gyflym, Ei atal rhag lledaenu, Ei ddileu. Rydym wedi gweld cynnydd da ers i'n rhaglen gael ei sefydlu, gyda gostyngiadau hirdymor mewn digwyddedd a chyffredinrwydd. Rhwng 2009 a 2022, bu gostyngiad o 49% mewn achosion newydd, tra bod 94.7% o fuchesi yng Nghymru heb TB ar ddiwedd Mehefin 2023.
- 13.9 Fel rhan o'i hymrwymiaadau yn *Rhaglen Lywodraethu 2021 - 26*, mae Llywodraeth Cymru yn parhau i wahardd difa moch daear fel rhan o'r Rhaglen i Ddileu TB. Mae cyllid yn parhau i fod ar gael i gefnogi cynlluniau brechu preifat ledled Cymru, gan asesu'r un pryd y defnydd mwyaf priodol a chost-ffeithiol o'r brechlyn BCG Moch Daear fel mesur amddiffynol.
- 13.10 Lansiwyd dull rhanbarthol o ddileu TB yn 2017, gan greu Ardaloedd TB Isel, Canolradd ac Uchel, ac mae polisiâu'n parhau i gael eu mireinio, gan ymateb yn ddeinamig i'r darlun o'r clefyd sy'n newid drwy'r amser.

13.11 Yn dilyn ymgynghoriad, cyhoeddodd y Gweinidog gynllun cyflawni 5 mlynedd newydd ar gyfer y Rhaglen i Ddileu TB ym mis Mawrth 2023.

13.12 **Ystadegau TB - y sefyllfa ddiweddaraf**

13.13 Dyma'r ystadegau cyhoeddedig diweddaraf ar gyfer y deuddeg mis hyd at ddiwedd mis Mawrth 2023 (gall ffigurau eraill a ddyfynnir gan Aelodau o'r Senedd fod wedi dyddio). Cyhoeddwyd y ffigurau hyn ar 13 Medi 2023. Bydd yr ystadegau TB nesaf yn cael eu cyhoeddi ar 13 Rhagfyr 2023.

13.14 Ystadegau TB buchol ar gyfer Cymru hyd at fis Mehefin 2023 (y mis diweddaraf o ddata cyhoeddedig):

13.15 Roedd 94.7% o fuchesi heb TB ar ddiwedd Mehefin 2023.

13.16 Gostyngiadau hirdymor mewn dangosyddion TB:

- Mae nifer yr achosion newydd wedi gostwng o **1,185** yn 2009 i **609** yn y 12 mis hyd at fis Mehefin 2023, sef **gostyngiad o 48.6%** mewn achosion newydd.
- Mae anifeiliaid sy'n cael eu lladd ar gyfer rheoli TB wedi gostwng o **11,655** yn 2009 i **9,529** yn y 12 mis hyd at fis Mehefin 2023, sef **gostyngiad o 18.2%**.
- Ar 30 Mehefin 2023, roedd **898** o fuchesi dan gyfyngiadau, o gymharu â'r uchafswm o **2,268** o fuchesi a oedd dan gyfyngiadau ar 31 Mawrth 2009. Mae hyn yn **ostyngiad o 60.4%**.
- Ar 30 Mehefin 2023, roedd **608** o fuchesi nad oeddent â Statws heb TB Swyddogol, o gymharu â'r uchafswm o **1,066** ar 30 Ebrill 2009. Mae hyn yn **ostyngiad o 43.0%**.
- Mae cyffredinrwydd mewn buchesi wedi gostwng o'r uchafswm o **7.8%** ym mis Ebrill 2009 i **5.3%** ym mis Mehefin 2023.

13.17 Tueddiadau tymor canolig:

- Yn y 12 mis hyd at fis Mehefin 2023, roedd nifer y digwyddiadau newydd wedi gostwng i **609** o gymharu â **746** am yr un cyfnod hyd at fis Mehefin 2018, sy'n **ostyngiad o 18.4%**.
- Yn y 12 mis hyd at fis Mehefin 2023, roedd nifer yr anifeiliaid a laddwyd er mwyn rheoli TB wedi gostwng o **10,024** i **9,529** am yr un cyfnod hyd at fis Mehefin 2018, sy'n **ostyngiad o 4.9%**.
- Ar 30 Mehefin 2023, roedd **898** o fuchesi dan gyfyngiadau, o gymharu ag **857** o fuchesi dan gyfyngiadau ar 30 Mehefin 2018. Mae hyn yn **gynydd o 4.8%**.
- Ar 30 Mehefin 2023, roedd **608** o fuchesi heb Statws heb TB, o gymharu â **623** ar 30 Mehefin 2018. Mae hyn yn **ostyngiad o 2.4%**.
- Mae cyffredinrwydd mewn buchesi wedi **cynyddu o 5.2%** ar 30 Mehefin 2018 i **5.3%** ar 30 Mehefin 2023.

13.18 Tueddiadau tymor byr:

- Yn y 12 mis hyd at fis Mehefin 2023, roedd nifer y digwyddiadau newydd wedi gostwng i **609** o gymharu â **649** am yr un cyfnod y flwyddyn flaenorol, sef **gostyngiad o 6.2%**.
- Yn y 12 mis hyd at fis Mehefin 2023, roedd nifer yr anifeiliaid a laddwyd er mwyn rheoli TB wedi gostwng i **9,529** o **9,700** yn yr un cyfnod y flwyddyn flaenorol, sy'n **ostyngiad o 1.8%**.
- Ar 30 Mehefin 2023, roedd **898** o fuchesi dan gyfyngiadau, o gymharu â **927** o fuchesi dan gyfyngiadau ar 30 Mehefin 2022. Mae hyn yn **ostyngiad o 3.1%**.
- Ar 30 Mehefin 2023, roedd **608** o fuchesi heb Statws heb TB Swyddogol, o gymharu â **601** ar 30 Mehefin 2022. Mae hyn yn **gynydd o 1.2%**.
- Mae cyffredinrwydd mewn buchesi wedi **cynyddu** o **5.2%** ar 30 Mehefin 2022 i **5.3%** ar 30 Mehefin 2023.

14.0 Ffliw Adar

- 14.1 Ers 1 Hydref 2023, rydym wedi symud i gyfnod achosion gweinyddol 2023/24 ar gyfer fflw adar. Ar 30 Tachwedd, bu pedwar achos yn ystod y cyfnod newydd hwn, 2023/24 (dau yn Lloegr a dau yn yr Alban). Cadarnhawyd 208 o achosion o fflw adar pathogenig iawn (HPAI) yn y DU mewn dofednod ac adar caeth yng nghyfnod achosion gweinyddol 2022/2023 a oedd yn cwmpasu'r cyfnod rhwng mis Hydref 2022 a mis Medi 2023, gan roi pwysau sylweddol ar adnoddau a chyllid APHA a chynyddu'r pwysau heb ei ariannu yn erbyn y gyllideb hon.
- 14.2 Adeg ysgrifennu hwn, mae'r epidemig yn parhau ac mae'r risg o haint i ddofednod yn isel tra bod lefel y risg i adar gwyllt yn uchel. Bydd adar mudol gwyllt yn parhau i gyrraedd Prydain tan ganol mis Rhagfyr a mis Ionawr, a bydd y cynnydd mewn biomas adar gwyllt yn cynyddu'r pwysau haint posibl ar adar caeth, sy'n golygu bod y lefelau risg ar gyfer y ddau grŵp hyn yn debygol o newid. Er bod achosion hyd yma wedi bod yn is nag yn 2022/23, ni ellir rhagweld yn gywir nifer y safleoedd a'r adar heintiedig ar gyfer y misoedd nesaf. Gall adar gwyllt sy'n parhau i fudo tan fis Ionawr ychwanegu at hyn.
- 14.3 Mae rheolaeth effeithiol barhaus o achosion o fflw adar mewn dofednod a gedwir yn bwysig iawn i leihau'r effaith uniongyrchol ac anuniongyrchol ar y diwydiant dofednod a lleihau'r tebygolrwydd y bydd y feirws yn esblygu ac yn peri mwy o fygythiad i iechyd pobl.

15.0 Profion TB

- 15.1 Yng Nghymru, defnyddir prawf croen (*SICCT*) ar wddf gwartheg i adnabod anifeiliaid heintiedig. Mae'n cymharu'r adweithiau i'r chwistrelliad twbercwlin buchol ac adar. Yn gyffredinol, mae anifeiliaid sy'n adweithio i'r twbercwlin

buchol yn fwy na'r twbercwlin adar yn cael eu hystyried fel adweithyddion prawf croen.

- 15.2 Mae hwn yn brawf sydd wedi hen ennill ei blwyf, ac fe'i defnyddir ledled y byd fel y prif brawf gwyliadwriaeth ar gyfer rhaglenni rheoli TB. O'r dehongliad safonol, mae'r prawf yn debygol o adnabod un anifail â 'chanlyniad positif anghywir' yn unig ym mhob 5,000 o wartheg sydd heb eu heintio a brofir. Ond, ar gyfartaledd, efallai mai dim ond 81% o anifeiliaid sydd wedi'u heintio y bydd yn eu hadnabod. Ar hyn o bryd, nid oes prawf, na chyfuniad o brofion, a fydd yn:
- adnabod yr holl wartheg sydd wedi'u heintio â TB; ac yn
 - adnabod yr holl wartheg sydd heb eu heintio fel anifeiliaid negatif h.y. dim "canlyniadau positif anghywir".
- 15.3 Er mwyn gwella rheolaeth TB buchol, mae angen adnabod nifer uwch o anifeiliaid heintiedig, gan gyfyngu ar nifer y canlyniadau positif anghywir. Cyflawnir hyn i raddau drwy ddefnyddio prawf gwaed Interfferon-gama a phrawf gwaed gwrthgyrff IDEXX. Defnyddir y profion hyn yn strategol mewn buchesi neu anifeiliaid unigol, lle mae meini prawf risg yn awgrymu mai dyna sydd orau.
- 15.4 Yng Nghymru, rydym yn profi:
- pob buches bob blwyddyn
 - unrhyw anifail cyn iddo symud oddi ar y fferm* (yn amodol ar eithriadau fel y'u nodir yng Ngorchymyn Twbercwlosis (Cymru) 2010, fel y'i diwygiwyd)
 - unrhyw anifail sy'n symud i fuches yn yr ardaloedd TB Isel a Chanolradd* (yn amodol ar eithriadau fel y'u nodir yng Ngorchymyn Twbercwlosis (Cymru) 2010, fel y'i diwygiwyd)
- * DS - Mae profion cyn symud ar gyfer symudiadau o fuches yn yr Ardal TB Isel a phroffion ar ôl symud ar gyfer buchesi yn yr Ardaloedd TB Canolradd yn cael eu cyflwyno mewn newidiadau deddfwriaethol o fis Chwefror 2024. Mae'r rhain yn ychwanegol at y gofynion sydd eisoes ar waith mewn ardaloedd TB eraill.*
- 15.5 Rydym yn archwilio anifeiliaid yn y lladd-dy i adnabod unrhyw rai sydd wedi'u heintio â TB, sydd heb eu canfod yn y rhaglen gwyliadwriaeth drwy brofi (maent yn dod yn "achosion lladd-dy" ac o ganlyniad bydd profion ar y fuches darddu).

16.0 lawndal TB

- 16.1 Mae gan Lywodraeth Cymru ymrwymiad statudol i dalu iawndal TB.
- 16.2 Mae hwn yn faes gwariant sy'n cael ei arwain gan alw sy'n uniongyrchol gysylltiedig â nifer yr anifeiliaid sy'n cael eu lladd oherwydd TB. Mae newidynnau fel nifer yr anifeiliaid sy'n cael eu lladd, gwerth marchnad

pob anifail a swm gwerth pob anifail ar gyfer ei drin yn cael effaith ar lefel y gwariant a'r derbyniadau gwerth trin a ddaw i law.

16.3 Mae perchnogion anifeiliaid yn cael eu talu gan Lywodraeth Cymru am wartheg sy'n cael eu lladd oherwydd TB fel y nodir yng Ngorchymyn Twbercwlosis (Cymru) 2010 (fel y'i diwygiwyd) (y Gorchymyn TB). Ar hyn o bryd cyfrifir y taliad hwn yn seiliedig ar werth marchnad pob anifail unigol. Cafodd nifer o opsiynau talu amgen eu hamlinellu yn yr ymgynghoriad.

16.4 Mae'r Gweinidog wedi ymrwymo i adolygu'r drefn iawndal a fydd yn cynnwys ymgynghori pellach. Byddai angen i unrhyw drefn newydd gael cymeradwyaeth y Senedd. Amcangyfrifir y bydd adolygiad llawn yn cymryd hyd at 24 mis i'w gwblhau cyn y gellir gwireddu unrhyw arbedion ariannol. Bydd yr adolygiad hwn yn dechrau unwaith y bydd adnoddau'n caniatáu.

16.5 [Datblygu a gweithredu strategaeth bwyd a diod ôl-Brexit, gan gynnwys y Strategaeth Bwyd Cymunedol.](#)

16.6 Cyhoeddwyd gweledigaeth strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer y diwydiant gweithgynhyrchu a phrosesu bwyd a diod ar 29 Tachwedd 2021 a bydd yn creu diwydiant cryf a bywiog sydd ag enw da yn fyd-eang am ragoriaeth, gydag un o'r cadwyni cyflenwi mwyaf cyfrifol yn amgylcheddol ac yn gymdeithasol yn y byd. Mae ei gynllun gweithredu 10 pwynt yn canolbwyntio ar dwf busnes a gwella cynhyrchiant; datblygu masnach ryngwladol mewn marchnadoedd tramor a chyflawni lefelau uwch o gynaliadwyedd amgylcheddol a chymdeithasol a hyrwyddo Bwyd a Diod Cymru yng Nghymru, y DU ac yn fyd-eang.

16.7 Mae'r dull yn adeiladu ar y gwaith a gyflawnwyd dros y degawd diwethaf, yn cydnabod y tarfu yn sgil ymadael â'r UE a Covid-19, ac mae'n gofyn am bartneriaeth â busnesau a rhanddeiliaid lle bydd cymorth Llywodraeth Cymru yn gynyddol amodol ar werthoedd a gweithredoedd cyffredin. Cynyddodd gwerth allforion bwyd a diod o Gymru yn 2020 gan gynnwys i'n marchnad fwyaf, i'r UE. Fodd bynnag, dirywiodd maint yr allforion i'r UE ac mae busnesau bach a rhai sectorau (bwyd môr) yn parhau i'w chael hi'n anodd masnachu.

16.8 Mae'r diwydiant yn gweithredu o fewn cyd-destun problemau economaidd-gymdeithasol fel yr ystyriaeth gynyddol i fynd i'r afael ag effeithiau amgylcheddol ac iechyd cynhyrchu bwyd a deiet, newidiadau i'r amgylchedd masnachu yn y DU, yr angen brys i ddatgarboneiddio a lleihau gwastraff ac effaith amgylcheddol. Gyda busnesau wedi'u lleoli ledled Cymru, mae'r diwydiant bwyd a diod yn rhan o economi sylfaenol ac yn rhan annatod o gadwyni cyflenwi sy'n cysylltu, mewn rhai sectorau pwysig, â ffermio a physgota Cymru, ac â sectorau manwerthu, cyfanwerthu a gwasanaeth lle mae brandio cynnyrch y diwydiant (Gwybodaeth Ddaearyddol, broliant cynaliadwyedd) yn cael ei werthfawrogi'n gynyddol gan ddefnyddwyr ac yn Bwynt Gwerthu Unigryw (USP) ar gyfer twristiaeth.

16.9 Bydd ymyrraeth Llywodraeth Cymru yn canolbwyntio ar ddeg prif faes:

- seilio penderfyniadau am bolisi a chymorth ar dystiolaeth, gan ddefnyddio ymchwil, gwerthuso a dealltwriaeth o'r farchnad i lywio ac arwain, a chynorthwyo busnesau a rhanddeiliaid i ddatblygu galluogrwydd gwybodaeth i helpu eu hunain.
- tyfu busnesau cryfach sy'n gallu tyfu'n gynaliadwy a sicrhau lefel cynhyrchiant gyda'r gorau yn y farchnad.
- adeiladu rhwydweithiau, ysgogi cydweithio drwy rwydweithiau, clystyrau, wedi'u hintegreiddio â chymorth technegol, i ledaenu arferion gorau a dod o hyd i gyfleoedd i ychwanegu gwerth.
- mynd i'r afael â gwendidau systemig fel cefnogi busnesau bach i fod yn fusnesau canolig, a rhai canolig i fod yn fawr, gwella seilwaith safleoedd busnes, cydgasglwyr a chyfanwerthwyr a chysylltu'r rhain i greu rhwydweithiau a chadwyni cyflenwi cryf, lleol.
- cefnogi arloesedd a darparu cefnogaeth dechnegol gref, gan adeiladu ar lwyddiant Arloesi Bwyd Cymru/Prosiect Helix.
- canfod a manteisio ar gyfleoedd ym marchnad y DU, gan hyrwyddo ein Cynllun Manwerthu, creu troedleoedd yn y sectorau gwasanaeth bwyd a chyfanwerthu, a manteisio ar y cyfleoedd o dyfu sianeli gwerthu Syth i'r Defnyddiwr.
- cynyddu ein hallforion a defnyddio ein cynhyrchion a'n busnesau i arddangos Cymru, a defnyddio Blas Cymru, ein digwyddiad blaenllaw, i hyrwyddo'r diwydiant i gynulleidfa'r DU a chynulleidfa ryngwladol.
- adeiladu brand cryf, gan ganolbwyntio ar gynhyrchion a busnesau sy'n cynrychioli'r gorau o Gymru, gan ehangu ein teulu o Enwau Bwyd Gwarchoddedig.
- denu mewnfuddsoddiad i fusnesau a'n seilwaith bwyd.
- sicrhau bod ein cymorth yn cael ei ddefnyddio i sbarduno blaenoriaethau craidd Llywodraeth Cymru fel cynaliadwyedd, cymunedau ffyniannus, datgarboneiddio, a gwaith teg.

16.10 Roeddwn yn siomedig bod Llywodraeth y DU wedi dewis netio ei chyfran o gyllid yr UE sy'n weddill fel rhan o'r adolygiad o wariant diwethaf. Roedd hyn, ynghyd â'r methiant i gydnabod y Trosglwyddiad o Golofn i Golofn blaenorol, wedi gadael Cymru £243m yn brin o lefel y cyllid y byddem wedi'i chael pe byddem wedi aros yn yr UE. Wrth i'r trafodaethau ar yr adolygiad o wariant nesaf ddechrau'r flwyddyn nesaf (mae'r amseru'n aneglur), byddwn yn ceisio sicrhau o leiaf yr un lefel o gyllid ar gyfer ffermwyr a rheolwyr tir gan Lywodraeth y DU ag y byddwn yn ei dderbyn yn 2024/25. Gan gydnabod y pwysau chwyddiant sydd wedi effeithio ar y diwydiant ffermio, fel y mae wedi effeithio ar sectorau eraill a phawb yng Nghymru, byddwn yn disgwyl i Lywodraeth y DU ddarparu cynnydd ar sail chwyddiant mewn cyllid.

17.0 Deddfwriaeth

- 18.0 Y broses o drosglwyddo i'r cynllun amaethyddol newydd, er enghraifft cynnal cynllun peilot, trefniadau gweinyddol ac ymchwil a datblygu;
- 18.1 Rydw i wedi lansio cam nesaf ein hymgyngoriad ar ein cynigion ar gyfer cymorth i ffermydd yn y dyfodol. Datblygwyd y Cynllun Ffermio Cynaliadwy gyda ffermwyr ac fe'i dyluniwyd i fod yn ddull hirdymor integredig i gefnogi gwytnwch ein diwydiant amaethyddol yng Nghymru. Bydd yn cael ei gyflwyno yn 2025.
- 18.2 Mae'r cynlluniau rydym yn eu cefnogi yn 2024/25 yn ategu'r gwaith o ddatblygu'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy hefyd, a fydd yn gwobrwyo ffermwyr a rheolwyr tir am y gwaith a wneir ganddynt i ymateb i heriau'r argyfyngau hinsawdd a natur ochr yn ochr â chynhyrchu bwyd yn gynaliadwy, gyda buddion o ran diogeledd bwyd yng Nghymru ac yn fyd-eang.
- 18.3 Mae swyddogaethau a mecanweithiau newydd i fonitro a gwerthuso ein cynllun amaethyddol newydd hefyd yn cael eu hystyried, gan gynnwys archwiliadau carbon ac adolygu cynefinoedd gan ddefnyddio dulliau arsylwi'r ddaear.
- 18.4 Sefydlwyd rhaglen newid Taliadau Gwledig Cymru (RPW) i adolygu ac adeiladu ar y trefniadau gweinyddol a ddefnyddiwyd ar gyfer darparu rhaglenni'r Polisi Amaethyddol Cyffredin (PAC) blaenorol. Bydd y gwaith hwn yn cael ei ddatblygu unwaith eto gyda rhanddeiliaid ffermio er mwyn sicrhau bod system ar-lein addas i'r diben a hawdd ei dilyn ar gael i ffermwyr gael mynediad i'r cynllun amaethyddol newydd.
- 18.5 Mae RPW yn ymchwilio a datblygu model newydd cydgysylltiedig ar gyfer cwsmeriaid i gael mynediad i'r cynllun a gwasanaethau a chymorth ehangach Llywodraeth Cymru yn ogystal â thechnolegau newydd ar y maes, a gefnogir gan Arsylwi'r Ddaear a Delweddu Lloeren, i wella gofynion o ran casglu a dilysu data'r cynllun newydd.

Bydd Rheoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd Amaethyddol) (Cymru) 2021 yn cael eu gweithredu'n llawn erbyn 1 Ionawr 2025. Drwy gytundeb lefel gwasanaeth gyda Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC), mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo £2.55m i gefnogi CNC i orfodi'r Rheoliadau. Mae'r cyllid yn cael ei rannu, gyda £1m wedi'i ymrwmo yn ystod blwyddyn ariannol 2023-2024 a £1.55m yn 2024-25. Mae lefel y cyllid yn cynyddu ym mlwyddyn 2, ar ôl recriwtio staff yn ystod blwyddyn 1.

- 18.6 Mae Cynllun Môr a Physgodfeydd Cymru ar agor i geisiadau drwy rowndiau ariannu wedi'u targedu ochr yn ochr â buddsoddiad pellach drwy'r fenter Meithrin Gallu Cymunedau Arfordirol Cymru. Bydd yr ymyriadau hyn o fudd i sectorau morol, pysgodfeydd a dyframaethu Cymru.

19.0 Polisiâu allweddol sydd wedi'u cynnwys yng Nghynllun Lles Anifeiliaid newydd Cymru 2021-26;

19.1 Caiff y gwaith o weithredu'r cynllun ei gefnogi a'i fonitro gan Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid Cymru. Mae'r wyth aelod, sy'n benodiadau cyhoeddus, yn dod â chyfoeth o brofiad a gwybodaeth ac mae eu cefndir mewn amrywiaeth eang o sectorau a meysydd arbenigedd.

19.2 Mae cynllun gweithredu presennol 2022-2024, ynghyd â Chynllun Lles Anifeiliaid Cymru 2021-2026, yn mynd i'r afael â sawl ymrwymiad allweddol yn y Rhaglen Lywodraethu yn ogystal â gwaith polisi parhaus Cymru a chydweithrediadau polisi'r DU/Prydain Fawr:

- Datblygu model cenedlaethol ar gyfer rheoleiddio lles anifeiliaid, gan gyflwyno cofrestru ar gyfer sefydliadau lles anifeiliaid, bridwyr masnachol ar gyfer anifeiliaid anwes neu ar gyfer saethu, ac arddangosfeydd anifeiliaid;
- Gwellu'r cymwysterau i arolygwyr lles anifeiliaid er mwyn codi eu statws proffesiynol;
- Gofyniad i gael teledu cylch cyfyng (CCTV) ym mhob lladd-dy;
- Cyfyngu ar y defnydd o gewyll ar gyfer anifeiliaid sy'n cael eu ffermio.

20.0 Polisi adnabod a symud da byw

20.1 Yn dilyn yr ymgynghoriad ar Newidiadau i Drefniadau Adnabod, Cofrestru ac Adrodd ar Symudiadau Da Byw a gynhaliwyd yn 2021, rydym yn bwriadu gweithredu newidiadau deddfwriaethol gorfodol o 2024 i gynnwys tagiau Dyfais Adnabod Electronig (EID) Buchol, adrodd ar symudiadau cyfan, adrodd 24 awr gan Ganolfannau Cofnodi Canolog a chael gwared ar gofrestrïadau papur ar gyfer gwartheg.

20.2 Mae EIDCymru yn cael ei ddatblygu i fod yn system a gwasanaeth olrhain amlrywogaeth i Gymru ac rydym yn disgwyl i'r broses o gofrestru gwartheg ac adrodd ar symudiadau gael ei lansio ar EIDCymru yn ystod Hydref/Gaeaf 2023. O'i lansio, byddwn hefyd yn galluogi newidiadau gwirfoddol i gynnwys cofnodi gwybodaeth am siwrne, adrodd cyn symud, cofrestrï daliadau ar-lein ac adrodd ar symudiadau cylchol ar gyfer sioeau.

20.3 Mae trafodaethau ar fanylebau tagiau ar gyfer EID Buchol ar y gweill a byddwn yn cynnal cynllun peilot ar EID Buchol i gasglu a chymharu data o dagiau a darllenwyr LF ac UHF. Bydd hyn yn ein helpu i ddeall gwir faint yr effeithiau y bydd pob math o dag a thechnoleg yn eu cael ar geidwaid, marchnadoedd, canolfannau casglu a lladd-dai yng Nghymru.

20.4 Pan fyddaf wedi cytuno ar y manylebau tag terfynol ar gyfer EID Buchol, byddaf yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Senedd ac yn rhannu'r dyddiad gweithredu arfaethedig ar gyfer EID Buchol.

Atodiad A

Strwythur y Gyllideb (yn ôl SPA a BEL)

21.0 Amaethyddiaeth, Bwyd a Physgodfeydd – ARIANNU CAMAU GWEITHREDU

Mae dadansoddiad manwl o Gamau Gweithredu yn ôl gweithgarwch BEL yn cael ei egluro yn yr adrannau canlynol.

Datblygu a darparu polisi a rhaglenni cynhwysfawr mewn Amaethyddiaeth, Bwyd a'r Môr

Develop and deliver overarching policy and programmes on Agriculture, Food and Marine BEL's REVENUE	2023-24 Final Budget restated £'000	2024-25 Indicative Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Agriculture Strategy (2829)	650	650	(150)	-23%	500	(150)	-23%
Local Authority Framework Funding (2831)	200	200	(100)	-50%	100	(100)	-50%
Agriculture Customer Engagement (2860)	400	400	(50)	-13%	350	(50)	-13%
County Parish Holdings Project (2861)	500	500	0	0%	500	0	0%
EID Cymru (2862)	2,639	2,639	0	0%	2,639	0	0%
Livestock Identification (2863)	1,647	1,647	0	0%	1,647	0	0%
Technical Advice Services (2864)	358	358	0	0%	358	0	0%
Commons Act (2866)	433	433	0	0%	433	0	0%
Total Revenue	6,827	6,827	(300)	-4%	6,527	(300)	-4%

Datblygu a darparu polisi a rhaglenni troswaol ar REFENIW BEL Amaethyddiaeth, Bwyd a Physgodfeydd	Cyllideb Derfynol Ailddatganedig 2023-24 £'000	Cyllideb Ddangosol 2024-25 £'000	Newid £'000	% Newid	Cyllideb Ddrafft Cynlluniau Newydd 2024-25 £'000	Newid £'000	% Newid
Strategaeth Amaethyddiaeth (2829)	650	650	(150)	-23%	500	(150)	-23%
Cyllid Fframwaith Awdurdod Lleol (2831)	200	200	(100)	-50%	100	(100)	-50%
Ymgysylltu â Chwsmeriaid Amaethyddiaeth (2860)	400	400	(50)	-13%	350	(50)	-13%
Prosiect Sir, Plwyf, Daliad (CPH) (2861)	500	500	0	0%	500	0	0%
EID Cymru (2862)	2,639	2,639	0	0%	2,639	0	0%
Adnabod Da Byw (2863)	1,647	1,647	0	0%	1,647	0	0%
Gwasanaethau Cyngor Technegol (2864)	358	358	0	0%	358	0	0%

Deddf Tiroedd Comin (2866)	433	433	0	0%	433	0	0%
Cyfanswm Refeniw	6,827	6,827	(300)	-4%	6,527	(300)	-4%

Develop and deliver overarching policy and programmes on Agriculture, Food and Marine BEL's CAPITAL	2023-24 Final Budget restated £'000	2024-25 Indicative Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
EID Cymru (2862)	0	0	0	0%	0	0	0%
Livestock Identification (2863)	1,000	1,000	0	0%	1,000	0	0%
Commons Act (2866)	0	0	0	0%	0	0	0%
Total CAPITAL	1,000	1,000	0	0%	1,000	0	0%

Mae'r BEL Gwasanaethau Cyngor Technegol (2864) yn cefnogi'r gwaith o gyflawni amrywiaeth o ddyletswyddau statudol, datblygiadau polisi a gwasanaethau cymorth mewn perthynas ag amaethyddiaeth a'r amgylchedd gan gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, brisiadau TB, Rheoliadau Asesu'r Effeithiau Amgylcheddol Amaethyddiaeth, Dosbarthiad Tir Amaethyddol, iechyd planhigion, Tribiwnlysoedd Tir Amaethyddol, Cyflogau Amaethyddol, Panel Cyngori ar Amaethyddiaeth Cymru a Rheoliadau Rheoli Llygredd Amaethyddol.

BEL 2831 Caiff cyllid ei ddyrannu i Awdurdodau Lleol Cymru drwy'r Penaethiaid Safonau Masnach i ddarparu gweithgareddau gorfodi wedi'u targedu a gweithgareddau gorfodi ychwanegol mewn perthynas ag iechyd a lles anifeiliaid drwy Gynllun Datblygu Partneriaeth y cytunwyd arno gan yr awdurdod lleol.

BEL 2860 Y gyllideb hon yw'r prif fecanwaith ar gyfer cyfathrebu ac ymgysylltu â chwsmeriaid ffermio a'r diwydiant ehangach ar gynlluniau, polisiâu a mentrau a weinyddir gan Lywodraeth Cymru gan gynnwys cynhyrchu diweddariadau copi caled i holl hawlwyd Cynllun y Taliad Sylfaenol a chefnogi ffermwyr i gydymffurfio â'r Rheoliadau Rheoli Llygredd Amaethyddol.

Mae'r gyllideb yn cynnwys cyllid uniongyrchol i Gymdeithas Amaethyddol Frenhinol Cymru yn ogystal â Chymdeithasau sioeau eraill ledled Cymru.

BEL 2861 - Mae'r dyraniad yn ariannu Prosiect Sir, Plwyf, Daliad (CPH), sy'n rhesymoli ac yn glanhau'r dirwedd CPH yng Nghymru. Bydd y gyllideb a ddyrannwyd (£200,000) yn sicrhau bod RPW yn parhau i weinyddu a datblygu'r platfform TG presennol ac mae'r £300,000 arall ei angen i gefnogi gwaith achos a chostau eraill sy'n gysylltiedig â newid rhifau CPH er enghraifft diwygio cofnodion APHA

BEL 2862 EIDCymru yw'r gronfa ddata ar gyfer symudiadau defaid i ffermwyr Cymru, sy'n bodloni'r safonau fel y'u nodir yn Rheoliad y Cyngor Ewropeaidd 21/2004 lle mae'n ofynnol i aelod-wladwriaethau sefydlu sail ar gyfer system Ewropeaidd i nodi a chofnodi symudiadau defaid, geifr a cheirw. Gallai diffyg

cydymffurfiaeth â'r rheoliadau hyn arwain at dorri cyfraith Ewropeaidd a chael effaith ar gytundebau masnach ar ôl ymadael â'r UE yn y dyfodol. Mae EIDCymru yn gwella'r gallu i olrhain, gan helpu i liniaru yn erbyn y gost sylweddol i'r llywodraeth a'r diwydiant pe bai achosion o glefyd anifeiliaid mewn defaid.

Gweinyddu'r PAC a gwneud Taliadau yn unol â rheolau'r UE a Llywodraeth Cymru

CAP administration and making Payments in accordance with EU and WAG rules BEL's REVENUE	2023-24 Final Budget restated £'000	2024-25 Indicative Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Agriculture EU Pillar 1 Direct Payments (2787)	238,000	238,000	0	0%	238,000	0	0%
Single Payment Scheme Administration (2790)	9,194	9,194	(5,500)	-60%	3,694	(5,500)	-60%
Total Revenue	247,194	247,194	(5,500)	-2%	241,694	(5,500)	-2%

CAP Administration and making payments according to EU and WG rules BEL's CAPITAL	2023-24 Final Budget restated £'000	2024-25 Indicative Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Common Agriculture Policy IT (2789)	6,000	6,000	0	0%	6,000	0	0%
Total CAPITAL	6,000	6,000	0	0%	6,000	0	0%

Mae Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) yn Gymorth Uniongyrchol a ariennir yn ddomestig yn gyfan gwbl, sydd wedi'i gadw o'r Polisi Amaethyddol Cyffredin (PAC) o dan gyfraith yr UE a ddargedwir. Mae taliadau'n cael eu gwneud yn uniongyrchol i ffermwyr sy'n defnyddio'r arian i dalu eu treuliau busnes a threuliau eraill. Gwneir taliadau ym mis Hydref (blaenswm) ac ym mis Rhagfyr (balansau). Deddf Taliadau Uniongyrchol i Ffermwyr (Parhad Deddfwriaethol) 2020 (p.2),

BEL 2790 Mae systemau TGCh Taliadau Gwledig Cymru yn cynnwys tair prif elfen:

- **CAPIT:** System dilysu ceisiadau a thaliadau sy'n seiliedig ar reolau.
- **Golygydd y Cynllun:** System Adnabod Parseli Tir (LPIS) yn seiliedig ar System Gwybodaeth Ddaearyddol (GIS) a ddefnyddir i fapio'r holl dir sy'n cael ei ffermio a'i hawlio yng Nghymru naill ai ar gyfer Cynllun y Taliad Sylfaenol neu Glastir
- **RPW Ar-lein:** Porth ar-lein i ffermwyr (hawlwr) wneud cais a hawlio am wahanol gynlluniau PAC a RhDG. Mae'r system hon yn cefnogi gwasanaeth digidol 100% yn RPW.

Mae'r tair system yn rhan annatod o'r broses o gynnal darpariaeth effeithlon o'r holl gynlluniau cymorth gwledig ac mae'n hanfodol eu bod yn parhau i weithredu a chael eu datblygu er mwyn:

- Cynnal llwybr archwilio cadarn a chadw cofnodion ar gyfer holl daliadau'r UE.
- Cyflwyno'r gyfres o gynlluniau cymorth domestig cyn y Cynllun Ffermio Cynaliadwy.
- Cefnogi cyflwyno'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy yn 2025 a'r pontio o Gynllun y Taliad Sylfaenol wedi hynny.

Cynlluniau Buddsoddi Gwledig

Rural Economic and Sustainability Programme BEL's REVENUE	2023-24 Final Budget restated £'000	2024-25 Indicative Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
RIS (2833)	70,272	109,454	39,182	56%	46,139	(63,315)	-58%
Total Revenue	70,272	109,454	39,182	56%	46,139	- 63,315	-58%

Rural Economic and Sustainability Programme BEL's CAPITAL	2023-24 Final Budget restated £'000	2024-25 Indicative Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Rural Investment Schemes (2833)	20,500	30,000	9,500	46%	53,000	23,000	77%
Total CAPITAL	20,500	30,000	9,500	46%	53,000	23,000	77%

Diben y BEL hon yw cefnogi datblygiad cynlluniau gwledig yn 2024/25. Rydym wedi bod yn datblygu a gweithredu cynlluniau pontio ar gyfer ffermwyr a rheolwyr tir rhwng 2021 a 2025 drwy gyllid sy'n disodli cyllid yr UE, cyn cyflwyno'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy. Bydd y cyllid yn darparu cymorth i ddatblygu'r rhaglen tymor hwy hon. Bydd y canlyniadau a'r mesurau perfformiad ar gyfer cynlluniau sy'n cael eu datblygu drwy gyllid sy'n disodli cyllid yr UE yn cael eu datblygu ar lefel rhaglen a chynllun.

Cymunedau Gwledig Llywodraeth Cymru: Darparu'r rhaglenni yn y Cynllun Datblygu Gwledig 2014-20

Welsh Government Rural Communities: Delivering the programmes within the Rural Development Plan 2014-20 BEL's REVENUE	2023-24 Final Budget restated £'000	2024-25 Indicative Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Rural Development Plan 2014-20 (2949)	17,182	-	(17,182)	-100%	0	0	
Total Revenue	17,182	-	(17,182)	-100%	0	0	

Welsh Government Rural Communities: Delivering the programmes within the Rural Development Plan 2014-20 BEL's CAPITAL	2023-24 Final Budget restated £'000	2024-25 Indicative Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Rural Development Plan 2014-20 (2949)	9,500	0	(9,500)	-100%	0	0	
Total CAPITAL	9,500	-	(9,500)	-100%	0	0	

Mae BEL 2949 - Cymunedau Gwledig Llywodraeth Cymru - Rhaglen Datblygu Gwledig 2014-2020 yn rhaglen fuddsoddi saith mlynedd sy'n cefnogi amrywiaeth eang o weithgareddau, ac mae bellach wedi cau.

Datblygu ar sail tystiolaeth ar gyfer Materion Gwledig

Evidence based development for Rural Affairs BEL's REVENUE	2023-24 Final Budget restated £'000	2024-25 Indicative Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Research & Evaluation (2240)	520	520	0	0%	520	0	0%
Total Revenue	520	520	0	0%	520	0	0%

Mae'r BEL hon yn ariannu gweithgarwch ymchwil a gwerthuso pwysig mewn perthynas ag amaethyddiaeth Cymru. Mae'n cynnwys dau linyr:

- 1) Mae'r Arolwg o Fusnesau Ffermio (FBS) yn arolwg blynyddol o fusnesau ffermio yng Nghymru. Fe'i cynhelir gyda'r prif bwrpas o gasglu data ffisegol ac ariannol manwl am sefyllfa economaidd busnesau fferm ledled Cymru. Yr arolwg yw'r brif ffynhonnell gwybodaeth am economeg busnesau fferm. Mae'r arolwg yn darparu tystiolaeth ar lefelau incwm gwahanol sectorau amaethyddol yng Nghymru, perfformiad ariannol, a sefyllfa ariannol ffermydd (asedau, rhwymedigaethau, gwerth net). Er enghraifft, yr Arolwg o Fusnes Ffermio yw ffynhonnell y ffigur a glywn yn aml: ar gyfartaledd, mae 80% o incwm ffermwyr Cymru yn dod o'r Taliad Sylfaenol.
- 2) Mae prosiect ymchwil modelu economaidd FAPRI-DU yn cynnwys datblygu a chynnal system fodolu economaidd sy'n dangos y cydgysylltiadau deinamig ymhlith y newidynnau sy'n effeithio ar gyflenwad a galw ym mhrif sectorau amaethyddol Cymru, Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon. Bydd prosiect ymchwil FAPRI-UK yn ffynhonnell allweddol o dystiolaeth ar bolisi amaethyddiaeth domestig.

Pysgodfeydd a dyframaethu gan gynnwys gorfodi Pysgodfeydd Cymru

Fisheries and aquaculture including the enforcement of Welsh Fisheries BEL's REVENUE	2023-24 Final Budget restated £'000	2024-25 Indicative Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Fisheries Schemes (2830)	565	565	0	0%	-	(565)	-100%
Fisheries (2870)	4,605	4,605	0	0%	3,605	(1,000)	-22%
Total Revenue	5,170	5,170	0	0%	3,605	(1,565)	-30%

Mae BEL 2870 yn cynnwys cyllid ar gyfer y canlynol;

- **Gwyddor a Thystiolaeth Pysgodfeydd** – Darparu ystod o ymrwymadau gwyddor pysgodfeydd statudol ac anstatudol, gan ategu gwaith rheoli pysgodfeydd a datblygu polisi pysgodfeydd.
- **Cynllun Môr a Physgodfeydd Cymru** – Dyma gynllun disodli EMFF a dyma'r cyfrwng ar gyfer buddsoddi yn y sectorau pysgodfeydd a dyframaethu
- **Systemau Digidol Pysgodfeydd** – Mae systemau digidol ar gyfer rheoli pysgodfeydd yn cynnwys amrywiaeth o systemau TG ar gyfer cofnodi daliadau, monitro llongau, cofnodi archwiliadau pysgodfeydd a thrwyddedau morol, cofnodion gwerthu pysgod a systemau iechyd a diogelwch ar gyfer swyddogion gorfodi.
- **Polisi Pysgodfeydd Domestig** - Byddwn yn parhau i fodloni rhwymedigaethau statudol i reoli pysgodfeydd trwyddedig a chyflwyno Cynlluniau Rheoli Pysgodfeydd. Bydd y gwaith hwn yn sicrhau bod ein pysgodfeydd yn gynaliadwy drwy ddiogelu'r amgylchedd gan fynd ati'r un pryd i wneud y gorau o fanteision economaidd a chymdeithasol pysgodfeydd i Gymru.
- **Masnach y Môr a Physgodfeydd** - Yn cynnwys cyllid craidd ar gyfer Cymdeithas Pysgotwyr Cymru (WFA)
- **Rheoli a Gorfodi** - Yn cwmpasu'r holl gostau gweithredol sy'n ymwneud â Rheoli a Gorfodi, gan gynnwys costau Llongau Patrôl Pysgodfeydd, megis cynnal a chadw, tanwydd ac yswiriant.

Datblygu a Marchnata Bwyd a Diod Cymru

Developing and Marketing Welsh Food and Drink BEL's REVENUE	2023-24 Final Budget restated £'000	2024-25 Indicative Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Promoting Welsh Food and Industry Development (2970)	7,050	7,050	0	0%	4,790	(2,260)	-32%
Total Revenue	7,050	7,050	0	0%	4,790	(2,260)	-32%

Mae BEL 2970 yn ariannu rhaglenni ar draws y sbectrwm bwyd, gan ddefnyddio adnoddau ariannol gan Lywodraeth Cymru yn ehangach gan gynnwys RIS, Cronfa Pysgodfeydd Ewrop, y Gronfa Cadernid Economaidd a nifer o fentrau llai yn ogystal â ffynonellau ariannu allanol fel Bargeinion Twf;

- cefnogi goroesiad a gwynwch busnesau ar ôl Covid-19 ac ar ôl ymadael â'r UE drwy ddenu arian i gefnogi twf y sector bwyd, cydweithio â manwerthwyr i'w hannog i gynyddu eu dewis o gynhyrchion bwyd a diod o Gymru, helpu i sicrhau mwy o bresenoldeb ar-lein i gynhyrchwyr o Gymru a gweithgareddau hyrwyddo i gynyddu cyfran gweithgynhyrchwyr bwyd Cymru o'r cyflenwad i'r sector gwasanaeth bwyd, twristiaeth a'r sector cyhoeddus; a
- hyrwyddo diwydiant bwyd Cymru drwy ddigwyddiadau a rhwydweithiau rhyngwladol gyda'r bwriad o gynyddu mewnfuddsoddiad.

Diogelu a Gwella Iechyd a Lles Anifeiliaid – ARIANNU'R CAMAU GWEITHREDU

Protect and Improve Animal Health & Welfare	2022-23 New Plans Draft Budget £'000	2023-24 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Revenue	41,499	41,499	0	0%	41,499	0	0%
TOTAL	41,499	41,499	0	0%	41,499	0	0%

Mae dadansoddiad manwl o Gamau Gweithredu yn ôl gweithgarwch BEL yn cael ei egluro yn yr adrannau canlynol.

Cefnogi a Darparu'r rhaflen / strategaeth Iechyd a Lles Anifeiliaid

Support and Delivery of the Animal Health and Welfare programme / strategy BEL's REVENUE	2022-23 New Plans Draft Budget £'000	2023-24 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Animal Health & Welfare Framework (2270)	1,108	1,108	0	0%	1,108	0	0%
Total Revenue	1,108	1,108	0	0%	1,108	0	0%

Mae'r gyllideb hon yn cwmpasu gwariant amrywiol y Llywodraeth ar iechyd anifeiliaid, lles, atal a rheoli clefydau yn ogystal â gwyliadwriaeth a rheolaeth ragweithiol/cynllunio wrth gefn ar gyfer clefydau egsotig. Mae'n cynnwys cymorth parhaus i Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid Cymru a'r Grŵp Cyflawni ar Ymwrthedd Gwrthficrobaidd Anifeiliaid a'r Amgylchedd. Mae hyn yn ein galluogi i weithio mewn partneriaeth â diwydiant i godi safonau iechyd a lles anifeiliaid, hyrwyddo'r defnydd cyfrifol o wrthfotigau a gweithredu'n effeithiol i reoli achosion o glefydau anifeiliaid.

Rheoli a darparu Dileu TB a Chlefydau Endemig eraill

Management and delivery of TB Eradication and other Endemic Diseases BEL's REVENUE	2022-23 New Plans Draft Budget £'000	2023-24 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Animal and Plant Health Agency (2271)	18,281	18,281	0	0%	18,281	0	0%
TB Slaughter Payments Costs & Receipts (2272)	13,810	13,810	0	0%	13,810	0	0%
TB Eradication (2273)	8,300	8,300	0	0%	8,300	0	0%
Total Revenue	40,391	40,391	0	0%	40,391	0	0%

Mae'r cyllid hwn yn cefnogi'r gwaith o ddarparu'r gwasanaethau a'r gweithgareddau statudol, y mwyafrif ohonynt gan wasanaethau'r Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion (APHA) yng Nghymru. Mae'r cyllid yn helpu i ddiogelu iechyd a lles anifeiliaid yn ogystal ag iechyd y cyhoedd a bywoliaethau gwledig ac mae'n gwella diogelwch bwyd drwy ymchwil, gwyliadwriaeth ac arolygu.

Darperir cyllid hefyd ar gyfer y gwaith statudol a wneir gan yr Asiantaeth Safonau Bwyd ac ar gyfer taliadau iawndal TSE statudol petai'r angen yn codi.

Mae'r gyfran sylweddol o weithgarwch APHA yn gweithredu gofynion statudol a pholisi Llywodraeth Cymru yn ymwneud â'r Rhaglen i Ddileu TB (yn ychwanegol at BEL 2273) yn ogystal â chymhwyso rheolaethau er mwyn sicrhau diogelwch iechyd pobl a'r gadwyn fwyd ddynol.

Mae'r gyllideb ar waith i liniaru'r canlynol:

- Risgiau sy'n codi os bydd achosion o glefyd anifeiliaid egsoftig yn arwain at sgil-ffeithiau ehangach o ystyried bod gan Lywodraeth Cymru rwymedigaeth (ariannol) ddigwyddiadol ar gyfer costau sydd heb eu cyllidebu o dan yr amgylchiadau hynny, e.e. amcangyfrifwyd bod Clwy'r Traed a'r Genau wedi costio tua £100 miliwn i'r Llywodraeth yng Nghymru yn 2001, pan nad oedd yn fater wedi'i ddatganoli. Yn nhermau heddiw, gallai'r gost honno fod yn llawer mwy heb amcangyfrif niwed i gymunedau diwydiant, masnach a thwristiaeth yng Nghymru lle byddai effaith niweidiol ddifrifol i incymau.
- Gallai methu â dangos rheolaeth effeithiol o glefydau anifeiliaid danseilio trafodaethau yn y dyfodol ar farchnad sengl lle gallai gofynion i gael rheolaethau clefydau anifeiliaid ar waith sydd yn y man lleiaf yn cyfateb i rai Aelod-wladwriaethau eraill fod yn sefyllfa y rhoddir cryn bwyslais arni fel rhan o unrhyw gytundeb masnach gyda'r Gymuned Ewropeaidd.

Bydd gostyngiadau mewn lefelau rheoli clefydau anifeiliaid yn effeithio ar drafodaethau masnach y DU ar hyn o bryd ac yn y dyfodol gan y bydd disgwyl i'r DU allu dangos lefelau rheolaeth sydd yn y man lleiaf i rai Aelod-wladwriaethau Ewrop.

Mae BEL 2272 yn gyllideb 'sy'n cael ei harwain gan y galw' ac mae gan Lywodraeth Cymru ddyletswydd statudol i dalu iawndal TB. Mae cysylltiad annatod rhwng nifer yr anifeiliaid sy'n cael eu difa ac felly'r pwysau ar y gyllideb hon â chynnydd y gwaith i Ddileu TB a chyllideb y Rhaglen i Ddileu TB (BEL 2273). Gall unrhyw ymyrraeth i bolisiau dileu arwain at ledaenu clefydau, sydd yn ei dro yn debygol o arwain at fwy o wariant ar lawndal TB. Os bydd gorwario yn digwydd byddai goblygiadau i gyllidebau OCVO a Llywodraeth Cymru ehangach, gan y gallai'r rhain hefyd gael eu galw i wrthbwysu unrhyw orwario fel y gwelir yn y blynyddoedd blaenorol.

BEL 2273 Mae'r gyllideb hon yn cwmpasu ymrwymiad statudol i Gynllun Dileu TB y DU. Mae'r BEL hwn yn ategu'r gwaith a wnaed gan ein partner cyflenwi yr Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion (APHA) i gyflwyno polisiau TB, gan gynnwys profion blynyddol, a mentrau a phrosiectau fel Cymorth TB a gwaith epidemiolegol i helpu i ategu'r dystiolaeth a'r dull gweithredu ar gyfer y Rhaglen i Ddileu TB. Mae'r gwaith hwn yn cael ei ariannu'n rhannol gan y BEL hon a hefyd gan BEL 2271 (Darparu a Thaliadau Iechyd a Lles Anifeiliaid).

Monitro Materion Gwledig a Strategaeth Ymadael â'r UE - ARIANNU'R CAMAU GWEITHREDU

Rural Affairs Monitoring and EU Exit Strategy	2022-23 New Plans Draft Budget £'000	2023-24 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
Strategy & Government Relations (2816)	3,389	3,389	0	0%	2,639	(750)	-22%
TOTAL	3,389	3,389	0	0%	2,639	(750)	-22%

Mae dadansoddiad manwl o Gamau Gweithredu yn ôl gweithgarwch BEL yn cael eu hegluro yn yr adrannau canlynol.

Mae'r BEL hwn yn cefnogi'r Uned Tystiolaeth Strategol, Ffiniau a Chysylltiadau Rhynglywodraethol (SEBIR - Uned Ymadael â'r UE a'r Strategaeth ERA gynt). Cafodd yr is-adran ei chreu i gydlynu, cefnogi a llywio ein hymadawiad o'r UE a gweithgareddau pontio. Mae'r datblygiadau hyn yn dal i esblygu ac mae angen ymdrech ac adnoddau parhaus arnynt i sicrhau ymgysylltiad a dylanwad effeithiol ar draws nifer o adrannau Llywodraeth y DU. Mae'r is-adran yn gweithio ar draws portffolios Newid Hinsawdd a Materion Gwledig, er mwyn hwyluso, cydgyssylltu a chyflwyno tystiolaeth strategol a modelau a'u cymhwyso'n ymarferol i gefnogi gwaith llunio polisiau ehangach portffolios. Mae hyn yn cynnwys rheoli'r contract ERAMMP tymor hir, datblygu technolegau Arsylwi'r Ddaear, Rhaglen Tystiolaeth Amgylcheddol â ffocws a'n gweithgareddau ymgysylltiad academaidd, i gyd yn cefnogi datblygu polisi, cyflawni a gwerthuso ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu. Ar ôl cwblhau cytundeb masnach cynhwysfawr gyda'r UE, ffocws yr is-adran yw cefnogi gweithrediad swyddogaethau a strwythurau trawsbynciol newydd sy'n deillio o ymadael â'r UE a rheoli cysylltiadau rhynglywodraethol ar gyfer y portffolio, gyda phob un o'r timau polisi perthnasol yn bennaf gyfrifol am ddatblygu, cyflawni, rheoli a chyfathrebu polisiau.

Yr Amgylchedd, Rheoli Bywyd Gwyllt a Mannau Gwyrdd Cymunedol - ARIANNU'R CAMAU GWEITHREDU

Environment, Wildlife Management and Community Green Spaces BEL's REVENUE	2022-23 New Plans Draft Budget £'000	2023-24 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change	2024-25 New Plans Draft Budget £'000	Change £'000	% Change
New National Park BEL 2803	700	700	0	0%	700	0	0%
Plant and Wildlife BEL 2802	886	886	1	100%	886	1	100%
Total Revenue	700	700	0	0%	700	0	0%

Amddiffyn a Rheoleiddio Planhigion a Bywyd Gwyllt - BEL 2802

Mae'r BEL hon yn cefnogi gwaith ar ddeddfwriaeth a Pholisi Iechyd Planhigion, gan gynnwys ymchwil wyddonol a gweithgarwch gwyliadwriaeth i nodi a llywio ymateb i risgiau penodol i Gymru ac i gyfathrebu risgiau iechyd planhigion. Mae'r maes gwaith hwn hefyd yn cynnwys datblygu polisi, deddfwriaeth a rheoleiddio cynhyrchion diogelu planhigion a bioladdwyr yng Nghymru. Mae'r BEL hefyd yn ariannu gweithgarwch i reoli lledaeniad rhywogaethau estron goresgynnol, gan gynnwys cyfrannu at arolygiaeth rhywogaethau estron Prydain. Mae'r BEL hefyd yn cynnwys cyllid ar gyfer diogelu bywyd gwyllt penodol, gan gynnwys trwyddedu moch daear ac ymchwilio i achosion o wenwyno bywyd gwyllt a amheuir a'r gwaith polisi y tu ôl i'r gwaharddiad ar faglau a thrapiau glud yn 2023 a'r Cydgysylltydd Troseddau Cefn Gwlad a Bywyd Gwyllt.

Mae'r BEL, ynghyd â BEL2825 yn y MEG CC, hefyd yn darparu ar gyfer ceisiadau sgrinio rhagweithiol AEA Amaethyddol ac ymchwilio i achosion posibl o dorri'r rheoliad, gorfodi ac adfer lle mae difrod i gynefin pwysig heb ei wella ar dir amaethyddol wedi digwydd. Mae'r BEL hefyd yn cwmpasu'r polisiâu Amrywogaethau a Hadau Planhigion, gan gynnwys costau cynnal rhestrau cenedlaethol a phrofi mathau newydd o blanhigion. Mae hyn yn arwain at angen i ddatblygu polisi ar Dechnolegau Genetig newydd mewn ymateb i newidiadau deddfwriaethol gan Lywodraeth y DU sy'n effeithio fwyfwy ar Gymru. Mae'r technolegau hyn a'r polisiâu cysylltiedig hyn yn drawsbynciol, gan effeithio ar iechyd a lles anifeiliaid a bwyd anifeiliaid, gan gynnwys bwydydd newydd (proteinau a dyfir mewn labordy), ond mae planhigion ymysg yr organebau cyntaf a allai ddeillio o newid rheoliadol yn Lloegr. Mae hefyd yn darparu ar gyfer hyfforddiant, cyfathrebu a threuliau achlysurol eraill, gan gynnwys y rhai sy'n ymwneud â thribiwnlysoedd ac ymglyfreitha yn y meysydd polisi a gwmpesir gan Gangen Iechyd Planhigion a Diogelu'r Amgylchedd Is-adran y Tir, Natur a Choedwigaeth.

Parc Cenedlaethol Newydd BEL 2803

Cyfrifoldeb y Gweinidog Materion Gwledig a Gogledd Cymru, a'r Trefnydd yw dynodi Parc Cenedlaethol newydd i gwmpasu Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy.

Bydd dyraniad cyllideb penodol 2024-25 yn parhau i gyflawni ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i ddynodi Parc Cenedlaethol newydd ar gyfer Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy.

Mae dynodi Parc Cenedlaethol yn ymgymriad sylweddol ac mae'r rhan fwyaf o'r cyllid hwn yn galluogi Cyfoeth Naturiol Cymru, ein cynghorwyr statudol yn y maes hwn, i ymgymryd â'r rhaglen baratoadol ffurfiol angenrheidiol. Mae CNC wedi cwblhau'r gwaith o baratoi proses wedi'i diweddarau a'i symleiddio ar gyfer asesu'r achos dros ddynodiadau tirwedd newydd yng Nghymru yng nghyd-destun

deddfwriaeth Cymru. Ochr yn ochr â hyn, mae CNC yn datblygu'r sylfaen dystiolaeth sydd ei hangen i lywio'r asesiad o'r achos dros ddynodi Parc Cenedlaethol newydd. Mae CNC hefyd wedi dechrau ar broses ymgysylltu ac ymgynghori i sicrhau bod yr holl randdeiliaid yn cael yr wybodaeth ddiweddaraf a bod ganddynt lais. Mae'r cyllid hwn yn sicrhau bod CNC yn ymgymryd â'r gwaith Dynodi mewn ffordd mor effeithiol a chadarn â phosibl, gyda'r arbenigedd a'r capasiti angenrheidiol. Mae chwe swydd newydd wedi'u recriwtio i dîm Rhaglen newydd.

Mae'r cyllid hefyd yn darparu referniw ychwanegol i AHNE Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy i feithrin gallu a gwydnwch tra bod y gwaith dynodi yn cael ei ddatblygu.

Crynodeb

Mae tabl BEL Cyllideb Ddrafft MEG Materion Gwledig ar gyfer 2024-25 yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor i'w ystyried.

Lesley Griffiths

Y Gweinidog Materion Gwledig a Gogledd Cymru, a'r Trefnydd